

*Dr. Takó Sándor**

A DRÓNOK ALKOTÓI CÉLÚ FELHASZNÁLÁSÁNAK SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEI

I. BEVEZETÉS

A szerzői jog mindenkori történetében a technológiai fejlődésnek mint az innováció mozgatórugójának elvitathatatlan szerepe van.

Johannes Gutenberg meghatározó találmánya, a könyvnyomtatás, és az ahhoz köthető első mediális forradalom indukálta a szerzői jog létrejöttét a 15. századi Európában, a másolóberendezések ezt követő, 19. századi ipari elterjedése pedig a vagyoni jogok megerősödését és a védelmi idő tartamának megváltozását hozta magával a nyugati civilizációban.¹

A kétezres évek telekommunikációs, informatikai és robottechnológiai forradalma pedig eddig nem látott kihívások elé állítja a szerzői jogi ágazatok minden szereplőjét, a jogosultakat, a felhasználókat, a közös jogkezelőket, a jogalkotót és a jogalkalmazókat egyaránt.²

A fentiek fényében kijelenthetjük, hogy a technológiai fejlődés kiemelt szerepet játszik a szerzői jog fejlődéstörténetében azáltal, hogy a szerzői jognak napról-napra következetes választ kell adnia a kor új kihívásaira, jogbiztonságot és lendületet adva ezzel a piaci fejlődésnek.

Ilyen, nagy jelentőségű kihívás kontúrjai rajzolódnak ki szemünk előtt napjainkban a pilóta nélküli légi járművek, hétköznapi nevükön drónok³ megjelenésével és tömeges alkalmazásával kapcsolatosan is. Az eredetileg katonai célokra kifejlesztett új technológia ugyanis lehetőségek tárházát kínálja a civil szektor számára a mezőgazdaság, az ipar, a ke-

* A szerző a Romis Film Group kreatív producere, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Doktori Iskolájának hallgatója, s a Jog- és Államtudományi Kar vendégelőadója. A tanulmány a Pázmány KAP program keretei között készült.

¹ Sarkadi Ildikó, *Grad-Gyenge Anikó*: A média értéklánc szerzői jogi vonatkozásai. Médiatudományi Intézet, 2012, p. 13.

² Sarkadi, *Grad-Gyenge*: i. m. (1); a digitális szerzői jog kihívásairól l. bővebben: *Ujhelyi Dávid*: Válságjelek és megoldásaik a digitális szerzői jogban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 6. sz., 2013. december, p. 69–107.

³ Az ENSZ repüléssel foglalkozó szerve, a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (International Civil Aviation Organization) meghatározása szerint a drónok a pilóta nélküli repülőgépek (angolul Unmanned Aerial Vehicle, rövidítve: UAV) osztályába tartozó olyan légi járművek, amelyek az ön- vagy távirányítási rendszernek köszönhetően nem igényelnek irányítószemélyzetet, a repülést pedig önállóan, emberi beavatkozás nélkül végzik.

reskedelem és a szolgáltatások területén, elsősorban a repülőszerkezetekre felszerelt eszközök⁴ kombinálható felhasználási módozatai által.⁵

Céljuktól függően különböző méretű drónokkal találkozhatunk a piacon, amelyek rendszerint különböző technikai sajátosságokkal is rendelkeznek.

A kisméretű, sokszor az ember tenyerében is elférő eszközök általában négy rotorral, giroszkóppal⁶ és gyorsulásmérővel vannak felszerelve, repülési idejük egy feltöltéssel a tíz percet ritkán haladja meg. Legtöbbjük ugyan rendelkezik gyárilag felszerelt kamerával, a fotózás, filmezés ezekkel a kisméretű kopterekkel azonban csupán beltérben ajánlott, ugyanis már egy kisebb szellő is elfújhatja őket.

A közepes méretkategóriájú készülékek a beépített GPS-nek köszönhetően már az előre megadott koordináták alapján önálló repülésre is képesek lehetnek, és akár komolyabb kamerák is felszerelhetők rájuk. Ezeket a gépeket a legtöbbször már hat vagy nyolc rotor hajtja, repülési idejük egy feltöltéssel legfeljebb harminc perc.⁷

A nagyméretű drónokat általában kereskedelmi célokra használják. Ezek a gépek a saját tömegükön kívül akár több tíz kiló felemelésére is alkalmasak. A leggyakrabban kamerákat szállítanak, és a fotózás, filmforgatás légi eszközöként használják őket.⁸

Az eszközök piaci potenciálját jól érzékelteti, hogy 2014 karácsonyán csak az Amazon internetes kereskedelmi felületén keresztül több mint húszezer háztartás karácsonyfája alá került ilyen szerkezet, jelenlegi becslések szerint pedig ma már havi százezer darab talál gazdára szerte a világon.⁹

A technikában rejlő végtelen lehetőséget felismerve a multinacionális vállalkozások soha sem látott összegeket fordítanak kutatás-fejlesztésre. A Facebook drónok segítségével tervezi eljuttatni az internetet a világ kevésbé fejlett régióiba,¹⁰ a Samsung külön laboratóriumot hozott létre a drónokkal és egyéb, robottechnológiákkal kapcsolatos kutatásokra,¹¹ míg az Amazon a pilóta nélküli légi járművekkel megvalósuló, harminc percen belüli házhozsálítással mint új szolgáltatással kísérletezik.¹²

⁴ Mint például: professzionális kamerák, fényképezőgépek, arcfelismerő szkennerek, GPS, bluetooth, Wifijeladók stb.

⁵ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság ajánlása a drónokkal megvalósított adatkezelésekről, 2014, p. 3. (továbbiakban: NAIH-ajánlás): <http://goo.gl/1cPYzM>.

⁶ A giroszkópnak köszönhetően lesz stabil, jól kormányozható az eszköz.

⁷ A repülési időt jelentősen befolyásolja a kamera súlya. Napjainkban még komoly problémát jelent a professzionális, mozifilmek készítésére használt, tíz-tizenöt kilogramm tömegű kamerák (pl.: Red Epic, Arri Alexa) drónokra való felszerelésével történő forgatás, az egy feltöltéssel való repülési idő ilyen tömegnél ugyanis három-négy percre csökken, időigényessé téve a felvételt. A filmiparban pedig, ahol az esetek többségében akár több százan is dolgoznak egy stábban, valóban az idő jelenti a legnagyobb pénzt.

⁸ Droncenter: Mi a drón? <http://goo.gl/CczfuU>.

⁹ Portfólió: Készül a drón-KRESZ: <http://goo.gl/cU2gjd>.

¹⁰ Jonathan Vanian: Behind the scenes with Facebook's new solar-powered Internet drone and laser technology: <http://goo.gl/IsaiER>.

¹¹ The Guardian: Samsung creates drone, robotics and virtual reality lab: <http://goo.gl/TCvrxx>.

¹² Amazon Prime Air 30 minutes delivery: <http://goo.gl/aiugnA>.

Ugyanakkor nemcsak a mamutcégek, hanem az újonnan alapított, nagy növekedési potenciállal rendelkező, úgynevezett startup vállalkozások is komoly erőfeszítéseket tesznek a dróntechnika kereskedelmi célú kiaknázására. Az egyik legígéretesebb ilyen típusú szabadalmaztatott találmány a 2016 májusától tömeggyártásban is kapható, Lilynek keresztelt, szelfdrónként emlegetett termék, amely könnyen szállítható, nyomkövető, vízálló, filmes kameramozgásokra képes full HD felvételeket készítő eszköz alapjaiban fogja megreformálni a mai értelemben vett családi filmezést.¹³

Az előzetes piackutatási becslések szerint a katonai és civil drónpiac mérete a következő tíz évben elérheti a tizenhárom milliárd dollárt is, 2035-re a technológia alkalmazása pedig – a science fiction írók képzeletét is felülmúlva – a mindennapok szerves részévé válhat.¹⁴

A drónok felhasználása a jog valamennyi klasszikus jogterületét érinti, többek között érzékeny adatvédelmi,¹⁵ légügyi jogi,¹⁶ krimináltechnikai és rendészeti kérdéseket is felvetve,¹⁷ a terület nem utolsósorban pedig számos szerzői jogi aspektussal is bír. A kérdéskör vizsgálatakor többek között ugyanis olyan, eddig nem tárgyalt problémákra kell választ kapnunk, mint hogy szerzői jogi oltalomban részesülhet-e egy drón által készített légi felvétel, szerzőnek minősülhet-e a drón operátora, s vajon filmszerző-e a drón operátóra?

¹³ A termék leírása: <https://goo.gl/h5RfE8>.

¹⁴ Business Insider: The Drone report: Market forecasts, regulatory barriers, top vendors, and leading commercial applications: <http://goo.gl/u6yCHq>.

¹⁵ A drónokkal való filmezés és fényképezés rendkívül érzékenyen érintheti a személyek magánszféráját, hiszen az eszköz képes arra, hogy válogatás nélkül gyűjtsön adatokat minderről, ami a látókörébe kerül, amely látókör a korábbi technológiákkal összevetve szokatlanul széles és igen gyorsan változtatható. A drón ráadásul képes arra, hogy mozgó személyeket, tárgyakat kövessen, anélkül, hogy erre az érintettek felfigyelnének. (Forrás: NAIH-ajánlás: i. m. (5), p. 4.).

¹⁶ Megfelelő jogszabályi környezet, infrastruktúra, légtérszerkezet-módosítás, pilótaképzés, és légügyi hatósági felügyelet nélkül a drónok komoly biztonsági kockázatokat jelenthetnek, különösen abból adódóan, hogy a légi közlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény (Ltv.) csupán részkérdésekben szabályozza ezeknek az eszközöknek a felhasználását. [Forrás: Pilóta nélküli légi járművek (UAV/UAS) üzemeltetése. Nemzeti Közlekedési Hatóság: <https://goo.gl/mv312H>].

¹⁷ Rendészeti felhasználás lehet tipikusan a rendezvénybiztosítás, illetve a tömegkezelési feladatok, ahol „madártávlati” képet bocsát a biztosítást végrehajtó állomány és a parancsnokok rendelkezésére, megalapozva ezzel a szakmai döntéseket. Komoly segítséget nyújthat a zöldhatár figyelése során, tipikus felhasználás lehet az elfogások, rajtaütések tervezése légi felvételek alapján, illetve az akciók valós idejű „madártávlati” figyelemmel kísérése. Említhetjük a felhasználási lehetőségek során a terepkutatás támogatását, illetve a nyomon üldözést, a személy- és objektumvédelmet, élénk fantáziával akár mobil útzárak telepítését is. A baleset helyszínére érkező elsőként „önjáró terelőkúp” élénk színű villogó fényvel, hogy az úttestre leszállva, figyelmeztesse a közlekedőket; de ugyanígy lefektethet az útra egy tüskékkel megerősített láncot, műszaki akadályként a menekülő elkövető gépjárművének feltartóztatására. (Forrás: *Petrétei Dávid: A drónok krimináltechnikai és rendészeti felhasználása. Magyar Bűnüldöző*, 6. évf. 1–3. sz., 2015, p. 70.).

II. FELHASZNÁLÁSI MÓDOZATOK

Magyarországon, a világ többi országához hasonlóan nincs külön, a drónokra vonatkozó jogszabály, a tárgykört részletesen szabályozó törvény előkészítés alatt áll. A törvény hatálybalépéséig használatuk csak egyedi engedély alapján lehetséges, amit a Nemzeti Közlekedési Hatóság Légügyi Hivatala ad ki egyedi elbírálás alapján.¹⁸

A drónok felhasználási területét tekintve négy fő kategóriát különböztethetünk meg: a katonai, az állami, a kereskedelmi és a magáncélú felhasználást.

A katonai felhasználás a hadászat új forradalmát hozta el, amelyre egy végtelenül összetett, több milliárd dolláros külön iparág épült, számos jogetikai kérdést is felvetve.¹⁹

Ezzel szemben a magáncélú felhasználói kör elsősorban az új technológia kényelmi, szórakoztató funkcióit használhatja ki a jövőben leginkább, míg a kereskedelmi célú felhasználók a könnyen variálható kiegészítőkkal felszerelve vállalkozásukat tehetik üzleti és költség-szempontról még hatékonyabbá, s ezáltal piacképesebbé.

Nem elhanyagolhatók ugyanakkor azok az előnyök sem, amelyek az új technika állami feladatok ellátása során történő használatával jelentkeznek. Idesorolhatóak legtipikusabban a katasztrófavédelmi, bűnmegelőzési, rendvédelmi, határrendészeti, életvédelmi, egészségügyi célú felhasználások.²⁰

Nem meglepő, hogy a dróntechnológiában rejlő végtelen lehetőségeket a fotóművészet, a filmművészet, s még az előadó-művészet²¹ is hamar felfedezte magának. Az alkotóművészeti megoldások kiszélesedése pedig szükségszerűen magával hozza a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény²² 1. § (3) bekezdésben meghatározott, az alkotásra mint egyéni, eredeti szellemi tevékenységből fakadó műre vonatkozó definíció jogalkalmazói határainak differenciálódását, s ezáltal a szerzői minőség megállapításának nehezebb definiálhatóságát is.

Jelen tanulmány célja bemutatni, hogy a drónok civil felhasználásának két legtipikusabb formája,²³ a fotóművészeti és filmgyártási célú alkalmazás milyen szerzői jogi kérdéseket vet fel a szerzői minőség megállapítása terén, valamint egyfajta iránymutatásként kitérni arra, hogy milyen gyakorlati tényezőket kell a jogalkalmazónak figyelembe vennie az oltalom fennállásának tartalmi és személyi vizsgálatokor.

¹⁸ NAIH-ajánlás: i. m. (5), p. 3.

¹⁹ A drónok katonai célú felhasználásának jogi és jogetikai kérdéseiről l. bővebben: *Michael J. Boyle: The legal and ethical implications of drone warfare. International Journal of Human Rights*, 19. évf. 2. sz., 2015, p. 105–126, valamint *Jon Robins: Drone warfare. Criminal Law & Justice Weekly*, 179. évf. 35. sz., 2015.

²⁰ NAIH-ajánlás: i. m. (5), p. 3.

²¹ A világhírű Cirque du Soleil a svájci központú Verity Studios-zal karöltve interaktív közös ember–drón performanszon alapuló koreográfiát fejleszt 2016-os turnéjára (A koreográfiát bemutató videó az alábbi linken érhető el: <https://goo.gl/Gllxao>). Amszterdami központtal a holland királyi légierő támogatásával pedig megalakult a világ első dróncirkusza is. (A show honlapja: <http://goo.gl/0VKA6v>.)

²² A továbbiakban Sztj.

²³ *Mike Perlman, Eric Hansen: The Best drones: goo.gl/OgB3Zg.*

II.1. A drónok fotóművészeti célú felhasználása

Az Sztj. 1. §-ának (1) bekezdése értelmében a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat. A törvény (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy szerzői jogi védelem alá tartozik a művészet minden alkotása, így különösen az *i*) pont szerinti fotóművészeti alkotás.

A kérdés az, hogy fotóművészeti alkotásnak minősül-e egy drónra szerelt fényképezőgép által készített fotósorozat?

A drónokkal történő légi fotózással kapcsolatosan kijelenthetjük, hogy a fotóművészet eddig nem tapasztalt, szokatlanul erős perspektívája valósítható meg a drónokra szerelt fényképezőgépekkel. Az alkotó úgy mutathat be teljes kiterjedésében tájakat, városrészeket, épületeket, hogy a mikrovezérlő segítségével rendkívül finom, egyedi beállításokat tud eszközölni. Az alkotók továbbá a drónok jó manőverezhetősége és speciális látószöge miatt nemcsak távoli, de egyedülálló közeli felvételeket is tudnak készíteni.

A fényképezőgépekkel felszerelt drónokkal a fent taglalt új fotóművészeti perspektívából adódóan tehát olyan felvételek készíthetők, amelyeket egyéni, eredeti jellegük alapján szerzői jogi védelem illethet meg.

Abban a kérdésben, hogy milyen feltételei vannak a fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelmének, illetve hogy – egyszerűbben fogalmazva, mikor rendelkezik egy fotó egyéni, eredeti jelleggel, a Szerzői Jogi Szakértő Testület²⁴ 24/2004 ügyszámú szakvéleménye ad számunkra iránymutatást.²⁵

Az SZJSZT szakvéleményében a fotóművészeti alkotások kapcsán hangsúlyozta, hogy az egyéni, eredeti jelleg vizsgálatakor nem kell kitérni a törvényi megnevezésben – egyébként nem túl szerencsés módon – szereplő „művészi” jelleg értékelésére,²⁶ ugyanis a szerzői jogi védelem nem függhet semmilyen „*minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől*”.²⁷

Ahogy a testület fogalmaz, elegendő csupán annak a vizsgálata, hogy a produktumban megnyilvánul-e az egyéni jelleg valamely minimuma; „*tehát, hogy az ne legyen teljesen meghatározva a körülmények vagy az alkalmazott eszközök által; legyen legalább minimális tere a különböző megoldások közötti emberi választásnak, továbbá, hogy ne egy meglevő alkotásnak szolgai másolásáról legyen szó*”.²⁸

²⁴ A továbbiakban: SZJSZT.

²⁵ SZJSZT-24/2004: A fotóművészeti alkotások szerzői jogi védelmének feltételei (http://www.szjnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2004_024.pdf).

²⁶ Az SZJSZT állásfoglalása szerint „*helyesebb lett volna ... (az) Sztj-ben a Berni Uniós Egyezmény 2. Cikke (1) bekezdésében szereplő 'photographic work'-nek megfelelő 'jényképzészeti mű' kifejezést használni.*”

²⁷ Sztj. 1. § (3).

²⁸ I. m. (25). Ezt a felfogást követi az Európai Bíróság is, ld. különösen a C-145/10 sz. Eva-Maria Painer kontra Standard VerlagsGmbH és mások ügyében 2011. december 11-én hozott ítéletet. [Forrás: *Grad-Gyenge Anikó (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. ProArt, Budapest, 2014, p. 36.*]

A drónokra felszerelt fényképezőgépekkel történő fotózásnál ugyan minden esetben szükség van egy alkalmazott eszközre (magára a drónra), ezt az eszközt távirányítással vezérelve az alkotó azonban képes meghatározni a felvétel körülményeit, ezáltal tere van az emberi választásnak, az így készített felvételek pedig rendelkeznek az egyéni jelleg olyan minimumával, amelynek birtokában már szerzői jogi védelemre érdemesek, függetlenül attól, hogy azt a természetben, rendezvényen, sporteseményen vagy egyéb helyen rögzítették.

II.2. A drónok filmforgatási célú felhasználása

A drónok filmforgatási célú használatának szerzői jogi szempontú vizsgálata előtt érdemes kitérnünk arra, hogy milyen, a szerzői jog számára releváns technikai sajátossággal rendelkeznek ezek az eszközök.

Az első és legfontosabb félreértés, hogy a drónnal nem filmezünk, a drón önmagában ugyanis csupán egy vezérelt, pilóta nélküli légi jármű, a felvétel tehát nem azzal, hanem a beépített vagy rászertelt, és az esetek többségében gimbal²⁹ által stabilizált kamerával készíthető. A drón tulajdonképpen egyfajta kameramozgató eszköz, mint egy krán,³⁰ egy fahrtkocsi,³¹ egy steadicam³² vagy éppen egy statív állvány. A drón alkotói szempontú újítása abban áll, hogy multirotorjainak segítségével az imént felsorolt eszközök által végezhető valamennyi kameramozgást egymaga képes megvalósítani.

A kamera általában dönthető és forgatható, a légi jármű oldalirányba, előre, hátra is mozgatható, miközben az eszköz tetszőlegesen emelkedik vagy süllyed, esetleg egy helyben tartózkodik a levegőben éppen attól függően, hogy mi a célunk vele. Azáltal pedig, hogy a mozgások, kamerállások egy snitten³³ belül akár tetszőlegesen is kombinálhatóak, a történetmesélés új dimenziói nyílhatnak meg a filmalkotók számára.³⁴

A drónok ráadásul jóval szélesebb tartományban képesek daruzó mozgást végezni, mint az eddig erre a célra használt drága kránok, sokkal fürgébb, biztonságosabb és olcsóbb

²⁹ A gimbal olyan aktív, jellemzően motoros stabilizátor, amely a stabilizáláson és a vízszintezésen túl a különféle mozgások, így a kocsizások, a lekötetések vagy az összetettebb használati módok finomítására képes. Ez a gyakorlatban úgy valósul meg, hogy a fogantyú gyorsabb, hirtelen döntésekor vagy forgatásakor is kiegyensúlyozott marad a készülék forgása vagy bőlintása, profibb snitteket eredményezve. (Forrás: Mobilarena: Gimbal és szelfibot tesztasztaunkon: <http://goo.gl/ugVRyV>).

³⁰ A krán a filmgyártásban használatos olyan daru, amely az átlagosnál magasabb nézőpontból való forgatást tesz lehetővé.

³¹ A fahrtkocsi, angolul dolly, németül Bühne olyan filmgyártási eszköz, amely egy sínrendszeren mozogva egyenes irányú, kocsizó (ún. svenkelő) kamerafelvételeket tesz lehetővé.

³² A steadicam egy kamerastabilizációs rendszer, amely kiszűri a kézikamerás felvételek során jelentkező rázkódásokat. Segítségével bonyolult kameramozgások érhetőek el sínrendszerek és egyéb állványzat kiépítése nélkül.

³³ A snitt a filmkészítés folyamatának legkisebb egysége, két vágás közötti fázisképek megszakítás nélküli sorozata.

³⁴ A filmek szerzői jogi megítélésére ható egyéb nemzetközi folyamatokról bővebben l. *Financsek Zsuzsanna: A nemzetközi trendek hatása a filmekre vonatkozó magyar szerzői jogi szabályozás alakulására. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 2. sz., 2003. április, p. 59–64.*

légi felvétel készíthetők velük, mint a cineflextechnikával felszerelt helikopterekkel, s a gimbalhoz, steadicamhez hasonlóan könnyen megközelíthetünk velük bármilyen személyt, tárgyat felvétel közben.³⁵ A drónok a fent említett okokból kifolyólag tehát nemcsak a nagy produkciók, de az ilyen eszközöket költséghatékonyság végett limitáltabb számban használó kis költségvetésű filmek, reklámfilmek, valamint videoklipek gyártását, továbbá a családi filmezést is rövid időn belül forradalmisítani fogják.³⁶

Erre a forradalomra pedig a iurisprudenciának is reagálnia kell, legfőképp azáltal, hogy megvizsgáljuk, hogy a drónok filmgyártási célú felhasználása milyen kapcsolatban áll a szerzői jog alapvető intézményeivel.

A témakör elemzése kapcsán felmerülő első kérdés: filmalkotásnak minősül-e a drónra szerelt kamera által rögzített légi felvétel?

A filmalkotást az Sztj. 64. § (1) bekezdése mint „*meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatát*”, a rögzítés módjától függetlenül ismeri el műalkotásnak, s részesíti szerzői jogi védelemben.³⁷ Ennélfogva a drón által digitálisan rögzített mozgókép is filmalkotásnak minősül, és szerzői jogi védelemre érdemes, amennyiben egyéni, eredeti alkotómunka eredménye, és – filmvágás útján – egy bizonyos szintű szerkesztettség lehető fel benne.³⁸ Nem véletlen, hogy az Sztj. által nevesített filmalkotói műfajokban³⁹ egyre gyakrabban alkalmaznak drón által készített (légi) felvételeket.

De mi a teendő, ha egy – egyébként vagyoni értékkel bíró – drónfelvételnél nem lelhető fel a törvény által megkövetelt egyéni, eredeti jelleg, s nem fedezhető fel benne a szerkesztés nyoma sem?

Hogy egy gyakorlati példával éljünk, mit tehet a felvétel készítője, ha egy balesetet megörökítő, drón által készített és interneten közzétett filanyagát egy televíziós csatorna az engedélye nélkül felhasználja valamely műsorához? Alkalmazható-e ilyen, szerzői műnek nem minősülő produktumra a szerzői jogi törvény?

³⁵ Neal Ungerleider: Unnamed drones go from Afghanistan to Hollywood: <http://goo.gl/Ilj4QT>.

³⁶ Az új perspektívában rejülő lehetőségeket felismerve s azt ösztönözve 2015 novemberében San Franciscóban tartották meg az első Nemzetközi Drón Filmfesztivált, amelyre hét kategóriában harmincöt országból összesen százötvenhárom nevezés érkezett (a fesztivál honlapja: <http://friff.co/#>).

³⁷ Takó Sándor: A filmkészítés folyamatát övező polgári jogi kérdések Magyarországon és az Egyesült Államokban, különös tekintettel a szerzői jogra. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 1. sz., 2014. február, p. 36.

³⁸ Az egyéni, eredeti jellegről bővebben l. SZJSZT-24/2008: Televíziós műsor formátumának egyéni, eredeti jellege (http://www.hipo.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2008_024.pdf).

³⁹ Sztj. 64. § (1) „Filmalkotásnak minősül különösen a filmszínházi vetítésre készült játékfilm, a televíziós film, a reklám- és a dokumentumfilm, valamint az animációs és az ismeretterjesztő film.”

A válasz igen. Az alkotás szintjét el nem érő filmfelvétel készítője ilyen esetekben ugyanis mint a film kezdeményezője, megszervezője és megvalósítója az Sztj. 64. § (3) bekezdése szerint filmelőállítónak minősül,⁴⁰ s szomszédos jogi védelemben részesül.

Az SZJSZT 08/2002 számú szakvéleményében kifejtette, hogy az Sztj. a filmek előállítóinak jogait a szerzői joggal szomszédos jogként az Európai Közösségek 92/100/EGK számú irányelvvel összhangban szabályozza. A hivatkozott irányelv 2. cikkének 1. bekezdése pedig egyértelművé teszi, hogy az irányelv alkalmazásában a „film” fogalma lehet akár egy filmalkotás vagy más audiovizuális mű, akár a mozgóképeknek a kísérőhangokkal együtt vagy azok nélkül való bármilyen rögzítése.⁴¹ Az irányelv szerint tehát a szellemi alkotásnak nem minősülő bármilyen rögzített filmanyag előállítóját is megilletik a szomszédos jogok.⁴²

A filmalkotásnak nem minősülő drónfelvételek előállítóinak is szükséges tehát a hozzájárulása ahhoz, hogy harmadik személy a filmjüket többszörözze, terjessze, vezetékek útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegye, amely felhasználásért a filmelőállítót az első forgalomba hozatalt követő év első napjától számított ötven évig díjazás illeti meg.⁴³

A drónfelvételnek mint produktumnak a vizsgálata után érdemes megvizsgálnunk annak a személyi körét, azaz a produktum készítőit is. Többek között arra kell választ adnunk, hogy filmalkotónak minősül-e a filmgyártói csapat részét képező drón operátőre?

Az Sztj. 64. §. (2) bekezdése ugyan nem nevesíti az operátőrt a filmalkotás szerzői között, a gyakorlatból kiindulva ugyanakkor mégis kijelenthetjük, hogy azok közé tartozik, akik „a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá”.⁴⁴ Ebből a logikából kiindulva a drón operátőre tehát filmszerzőnek minősül, a művön pedig számos személyhez fűződő s vagyoni joga keletkezik, amely jogosultságok egészen a halálát követő év első napjától számított hetven évig megilletik.⁴⁵

A személyi kör vizsgálata nem áll meg ugyanakkor ennél a körnél, fel kell tenni a következő kérdést is. Szerző-e a drón operátora?

Kevesen tudják ugyanis, hogy az esetek többségében a sikeres drónfelvételekhez – legyen szó akár film-, akár fotófelvételtől – két külön személyre van szükség: a drón mozgását irányító, azt szabad szemmel követő pilótára, más néven operátorra, valamint a drónon

⁴⁰ Sztj 64. § (3) „A film előállítója az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.”

⁴¹ Az Sztj. 64. § (3) az irányelvet alapul véve ebből kifolyólag tudatosan a film kifejezést használja a filmalkotás helyett.

⁴² SZJSZT-08/2002: Videofelvétel szerzői jogi védelme; filmelőállítói jogok (http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2002_008.pdf).

⁴³ SZJSZT-28/2007: A filmelőállító fogalmának értelmezéséről (http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2007_028.pdf).

⁴⁴ Sztj. 64. (2) A filmalkotás szerzői a film céljára készült irodalmi és zeneművek szerzői, a film rendezője és mindazok, akik a film egészének kialakításához szintén alkotó módon járultak hozzá.

⁴⁵ Takó Sándor: i. m. (37), p. 35.

levő kamera mozgását távirányítóval vezérlő, a felvett képet monitoron keresztül szemlélő operátorra.

Az ő együttes, harmonikus munkamegosztásuk eredményezi a felvételt. Az operátor intézi a filmes kameramozgásokat, nagymértékben hozzájárulva ezzel az alkotómunkához. Jogosan merülhet fel tehát a kérdés, hogy alkotónak is tekinthető-e a drónpilóta?

A válasz, nem. Az egyszerűbb megértés végett éljünk egy gyakorlati példával. Az operátor szerzői jogilag hasonló megítélés alá esik, mint a fahrtkocsit (angolul: dolly) mozgató fahrtmester (angolul: dolly grip). A fahrtmester ugyanis a gyártási stáb azon technikai kiszolgálója, aki a fahrtkocsira szerelt kamerát kezelő operatőr és a rendező instrukciója alapján mozgatja a kocsit a sínen, elősegítve ezzel az alkotók által megkívánt kocsizó (filmes nyelven svenkelő) mozgást. Az operátor pedig, csakúgy mint a fahrtmester, az operatőr instrukciója alapján látja el a fahrtmesterhez hasonló „kameramozgató” feladatát, s szerzői jogi szempontból úgyszintén „csupán” technikai kiszolgálónak minősül, ezáltal pedig nem érdemes szerzői jogi védelemre.

Ahogy tehát láthatjuk, a drónfelvétel készítője vagy szerzőként, vagy szomszédos jogi jogosultként, de érdemes a szerzői jog valamely szintű védelmére.⁴⁶

Azok után, hogy sikeresen tisztáztuk, hogy kik, milyen feltételek mellett, s milyen szerzői jogi alapon lehetnek a szerzői jog elsődleges jogosultjai, célszerű megvizsgálnunk, hogy kik és milyen módon válhatnak a szerzői jog származékos jogosultjaivá.

A forgatás és az utómunkálatok során létrejövő filmalkotáson ugyanis rendszerint mennyi szerzői jogosultság áll fenn, amely vagyoni jogok hasznosítását – a kontinentális jog filmfelhasználási jogainak széttöredettségéből adódóan – szükségképpen egy kézbe kell fogni, hogy az a későbbi forgalmazás során értékesíthető legyen.⁴⁷ A film későbbi értékesítéséhez a filmelőállítónak ebből kifolyólag meg kell állapodnia a film szerzőivel – esetünkben a drónfelvétel készítőjével – jogaik és kötelezettségeik tartalmáról az úgynevezett megfilmesítési szerződés keretei között.⁴⁸ A megfilmesítési szerződés olyan nevesített felhasználási keretszerződés, amelynek célja a filmelőállítók és a szerzők filmkészítéssel kapcsolatos szerzői jogainak és kötelezettségeinek a rögzítése.⁴⁹ A szerződés értelmében a szerző – ellenkező kikötés hiányában – a filmelőállítóra ruházza át „a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való [valamennyi] jogot.” A szerződés érvényességének alaki követel-

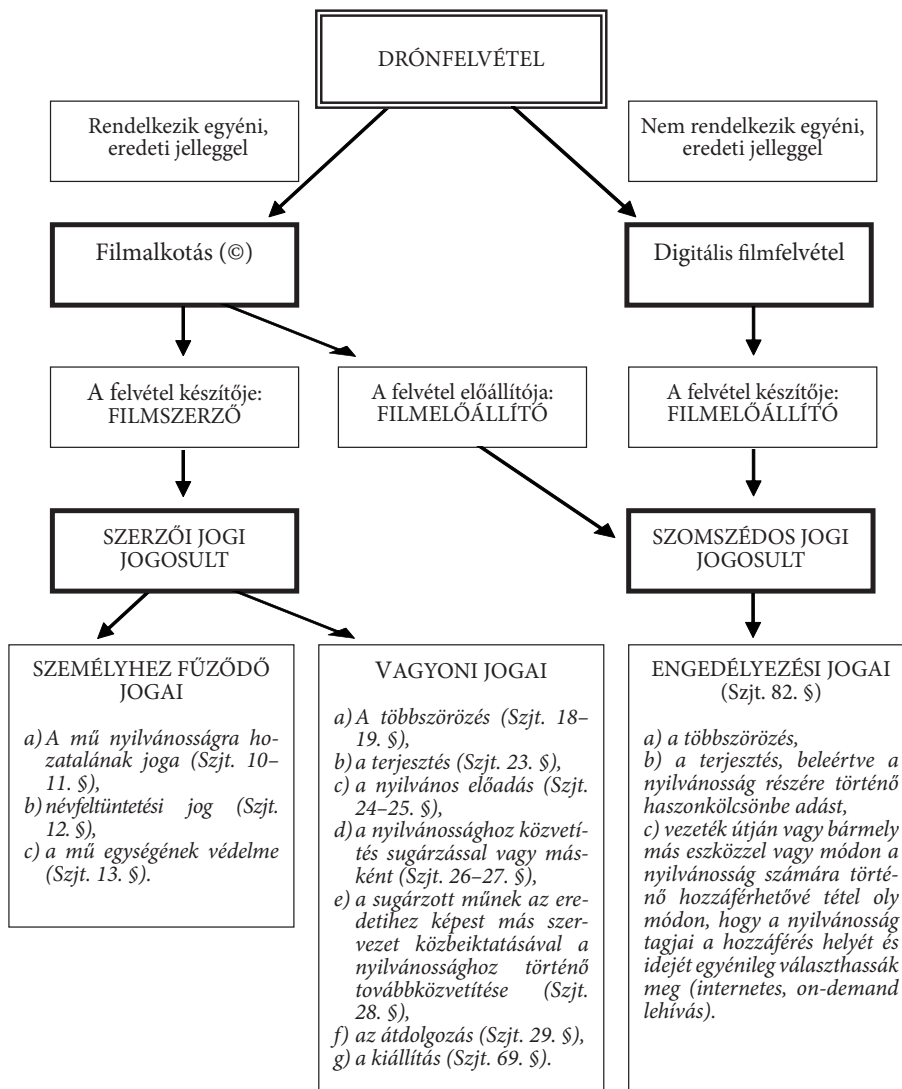
⁴⁶ A filmszerzőség kérdéséről l. bővebben SZJSZT-42/2000: Dokumentumfilm közreműködői mint szerzők, illetve előadóművészek (http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenyek_pdf/szjszt_szakv_2000_042.pdf).

⁴⁷ *Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Lontai Endre, Vékás Gusztáv: Szerzői jog és iparjogvédelem.* Eötvös József Könyvkiadó, 2012, p. 46. (vö.: *Bebök Gábor: A filmekhez fűződő vagyoni jogok.* Collega, 1999. 3. sz., valamint *Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar szerzői jogban.* Magyar Jog, 52. évf. 3. sz., 1995, p. 146–156.)

⁴⁸ *Petkó Mihály: A megfilmesítési szerződés sarkalatos kérdéseiről.* Magyar Jog, 59. évf. 8. sz., 2012, p. 489. (A megfilmesítési szerződésről l. bővebben *Fülöp Judit: A felhasználási szerződések, különös tekintettel a megfilmesítési szerződésre.* 2007 – kézirat, Frecskay János szakkönyvtár.)

⁴⁹ *Takó: i. m. (37), p. 41.*

ménye, hogy a szerződést írásba foglalják, a feleknek meg kell egyezniük a mű pontos megjelölésében, a felhasználás módjában, mértékében, időtartamában, területében, valamint az ezzel arányos díjazásban. Az írásbeliség hiánya a kontraktus semmisségét eredményezi.⁵⁰

1. ábra: A drónfelvétel szerzői jogi útja a mű és a jogosultak oldaláról

⁵⁰ Takó: i. m. (37), p. 41.

1. eset	2. eset
	
A drónpilóta operatőr is egyben.	A drónpilóta és a drónoperatőr személye elkülönül.
KI AZ ELSŐDLEGES JOGOSULT?	
A drón operatőre, aki a pilóta is egyben	A drón operatőre
KI LEHET SZÁRMAZÉKOS JOGOSULT?	
<i>A filmelőállító, megfilmesítési szerződés alapján.</i>	

2. ábra: A drónfelvétel készítésének két módja, s azok különböző szerzői jogi megítélése

III. ÖSSZEGZÉS

Jelen tanulmány röviden áttekintette, hogy a dróntechnológia 21. századi forradalma miképp változtatta meg a klasszikus művészeti ágakat azáltal, hogy az alkotók korábban nem tapasztalt perspektívákból közelíthetnek meg új és régi témaköröket. Az alkotóművészet, mint láthatjuk, a piaccgazdasághoz hasonlóan napról-napra differenciálódik, folyamatos kihívások elé állítva ezzel a kor jogalkotóit és jogalkalmazóit.

A drónok alkalmazásakor felmerülő gyakorlati kérdések csupán érintőleges vizsgálatokor is érzékelhetjük, hogy mennyire fontos a szerzői jog képviselőinek naprakészsége az aktuális technikai innovációk, megoldások jogi megítélésekor. Napjaink ideális jogászának – s különösképp szerzői jogi szakértőjének – ugyanis már nem elegendő az anyagi és eljárásjog magabiztos ismerete, ha az nem párosul egy bizonyos mértékű, a jognak csak a peremvidékén mozgó, a jogi kérdések megértéséhez és eldöntéséhez ugyanakkor elengedhetetlenül szükséges egyéb ismeretekkel.

Az újszerű szerzői jogi kérdések vizsgálata során láthattuk, hogy az Szjt. atipikus, rugalmas intézményrendszere a drónok alkotói célú felhasználásának a tekintetében kiállja az idő próbáját. Bebizonyosodott, hogy annak ellenére, hogy egy rendkívül komplex technikai eljárásról beszélünk, a drónok alkotói célú felhasználása megfelelően illeszkedik a hatályos szerzői jogi rendszerünkbe, nincs más teendőnk, mint megfelelően alkalmazni a rendelkezésünkre álló alapvető szerzői jogi fogalmakat.

A megfelelő és folyamatos tájékozódással, önképzéssel pedig nekünk, jogászoknak is rendre ki kell állnunk az idő próbáját.